

INSTRUKCJA
O PRZYGOTOWANIU I PRZEBIEGU
LITURGII SAKRAMENTU BIERZMOWANIA
W DIECEZJI PŁOCKIEJ

Wytyczne i sugestie duszpastersko-liturgiczne przedstawione w niniejszej instrukcji mają za cel autentyczne i zarazem głębokie, pełne piękna i harmonii, oraz godne, owocne i świadome uczestnictwo w liturgii sakramentu bierzmowania ze strony samych bierzmowanych, ich najbliższych oraz wspólnoty parafialnej, w której bierzmowania się udziela. Jest to możliwe, jeśli przyjęcie bierzmowania zostanie poprzedzone odpowiednią katechezą parafialną i szkolną, ale także właściwym, bezpośrednim przygotowaniem do liturgii sakramentalnej.

W trakcie przygotowania i przebiegu liturgii bierzmowania zawsze należy kierować się aktualnie obowiązującą w liturgii rzymskiej edycją Pontyfikatu Rzymskiego. Obecnie w Polsce są to *Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* (wydanie drugie poprawione, Katowice 2007). Niniejsza instrukcja stanowi uzupełnienie zawartych tam norm liturgiczno-prawnych, aby „obrzędy [bierzmowania] miały charakter świąteczny i uroczysty ze względu na ich znaczenie dla Kościoła miejscowego” (tamże, n. 4).

Przyjęta w instrukcji forma krótkich wskazań stanowi próbę syntetycznego i całościowego opisanie etapów przygotowania i sprawowania liturgii bierzmowania. Uwypukla się w niej wątki praktyczne, które – choć pozornie mogą wydawać się oczywiste – to jednak niekiedy bywają nie do końca dostrzegane i właściwie rozumiane przez osoby odpowiedzialne za przygotowanie kandydatów do bierzmowania.

I. Przygotowanie liturgii bierzmowania

1. Dekoracja kościoła powinna nawiązywać do celebracji bierzmowania i odznaczać się poczuciem estetyki oraz umiarem. Nie może ona jednak przesłaniać piękna architektury świątyni i wyposażenia jej wnętrza.

2. W miejscu przewodniczenia należy umieścić herb Biskupa, udzielającego sakramentu bierzmowania (jeśli jest nim Biskup).

3. Szaty liturgiczne, utensylia mszalne i wszystkie sprzęty używane w czasie liturgii (trybularz, kadzielnica, ampułki, ręcznik itd.) winny być schludne i czyste.

4. Podobnie mszał i inne księgi liturgiczne używane podczas liturgii powinny być w należyтым stanie.

5. Należy zadbać o stosowny ubiór młodzieży w czasie liturgii bierzmowania.

6. Ministranci przyjmują bierzmowanie we właściwych im strojach liturgicznych; nie zajmują miejsc w ławkach wraz z innymi, lecz pozostają przy ołtarzu.

7. Dla wszystkich bierzmowanych i ich świadków trzeba przygotować miejsca siedzące. Jeśli to tylko możliwe, świadkowie powinni siedzieć tuż obok bierzmowanej młodzieży. Sprzyja to zachowaniu powagi i skupienia, oraz koncentracji uwagi na sprawowanej liturgii. Pozwala również uniknąć niepotrzebnego zamieszania w momencie poprzedzającym sam obrzęd sakramentalny.

8. Świadkiem bierzmowania może być chrzestny(a), rodzic naturalny lub inny członek rodziny kandydata. Ze względu na godność i charakter tej funkcji – w zasadzie – nie powinno się jej powierzać rówieśnikom osób bierzmowanych.

9. Proboszcz (rektor kościoła) może wyrazić zgodę na filmowanie (fotografowanie) przebiegu liturgii świętej jedynie przez osoby, które ukończyły specjalny kurs kościelny.

10. Kościół winien być wyposażony w dobre nagłośnienie z kilkoma mikrofonami. Nie wolno przygotowywać mikrofonów i przeprowadzać prób ich działania podczas liturgii; mikrofony powinien obsługiwać ministrant (lub inna kompetentna osoba), a nie prezbiter.

11. W liturgii należy przestrzegać zasady, że poszczególne czynności nie mogą się nakładać; kolejną czynność można rozpocząć dopiero wówczas, gdy zakończy się czynność ją poprzedzająca (dotyczy to między innymi sytuacji, gdy biskup odmawia kolektę, a lektor w tym samym czasie opuszcza ławkę, aby odczytać słowo Boże, lub gdy w trakcie modlitwy powszechnej ministranci przygotowują ołtarz przed liturgią eucharystyczną itp.).

12. Wszystkie czynności liturgiczne wykonuje się w miejscach wyznaczonych przez przepisy liturgiczne (czytania mszalne, psalm responsoryjny oraz wezwania modlitwy powszechnej wykonuje się z ambony/lektorium, a nie przy dodatkowym mikrofonie, umieszczonym niekiedy nawet poza prezbiterium lub [w przypadku psalmu] – z chóru muzycznego).

13. Liturgię Mszy Świętej obrzędowej należy szczegółowo zaplanować.

14. Nie należy sprawować sakramentu pokuty w czasie liturgii bierzmowania.

15. Kandydaci do bierzmowania kierują do biskupa pisemną prośbę o udzielenie im tego sakramentu. Katecheci i duszpasterze nie powinni przekazywać młodzieży gotowych tekstów kierowanej do biskupa prośby.

16. Obierając nowego Patrona (nowe imię na bierzmowanie), kandydaci uzasadniają na piśmie motyw tego wyboru i przedstawiają w prośbie do biskupa życiorys wybranego Patrona.

17. Do procesji z darami ołtarza powinno się wybierać osoby wyróżniające się większą dojrzałością wiary i zaangażowaniem w życie parafii (nieporozumieniem jest na przykład sytuacja, gdy w darach przynosi się zeszyt do religii, należący do koleżanki lub kolegi albo zeszyt zawierający negatywne uwagi katechety).

18. Wobec licznych form zniewolenia we współczesnym świecie (alkoholizm, narkomania, erotyzm, uzależnienie od internetu itp.) na spotkaniach z kandydatami do bierzmowania nie może zabraknąć katechez poświęconych tym zagadnieniom.

19. Modlitwę wiernych należy przygotować z młodzieżą w ramach katechezy; nie wolno ograniczać się wyłącznie do gotowych formuł modlitwy powszechnej zaczerpniętych z obrzędów bierzmowania.

20. Tekst dziękczynienia Bogu za sakrament bierzmowania oraz podziękowanie szafarzowi sakramentu przygotowuje młodzież pod kierunkiem katechety lub innej osoby przygotowującej kandydatów do bierzmowania.

21. Zaleca się, aby na uroczystość bierzmowania zaprosić dyrekcję, grono pedagogiczne i innych pracowników szkoły, do której uczęszcza bierzmowana młodzież. Zaproszenie kieruje młodzież i jej rodzice, w porozumieniu z księdzem proboszczem i katechetą. Na Mszę Świętą można zaprosić również poczet sztandarowy szkoły.

22. Do sakramentu bierzmowania przystępują uczniowie III klasy gimnazjum w drugim półroczu roku szkolnego. Takie rozwiązanie podyktowane jest koniecznością odpowiedniego przygotowania młodzieży i utrzymaniem właściwego klimatu oczekiwania na przyjęcie sakramentu wtajemniczenia chrześcijańskiego.

23. Młodzież przystępuje do sakramentu bierzmowania zasadniczo w swojej parafii. Gdy w parafii jest zbyt mała liczba uczniów klas III gimnazjum, bierzmowanie należy organizować co 2-3 lata, łącząc młodzież klas III gimnazjum z młodzieżą ponadgimnazjalną.

24. Grupa młodzieży przyjmującej bierzmowanie nie powinna przekraczać 100 osób. Gdyby była ona znacznie liczniejsza, sakramentu należy udzielać w dwóch lub nawet kilku grupach, aby umożliwić bierzmowanym godne i głębokie jego przeżycie.

25. Okadzenia w czasie Mszy Świętej stosuje się wówczas, gdy jest wystarczająco duże i odpowiednio ukształtowane prezbiterium, we wnętrzu świątyni nie jest zbyt duszno oraz gdy ministranci są dobrze przygotowani do tej funkcji liturgicznej.

26. Komentarze i ewentualne liturgiczne objaśnienia w trakcie samej liturgii podaje się tylko w tych miejscach Mszy Świętej, które są wskazane przez przepisy liturgiczne (tj. po pozdrowieniu wiernych – wprowadzenie w liturgię, przed czytaniem, przed prefacją i przed końcowym błogosławieństwem). Wprowadzenie do liturgii bierzmowania, połączone z powitaniem biskupa – szafarza sakramentu, należy raczej wykonać przed Eucharystią. Rezygnuje się wówczas z kolejnego wprowadzenia po pozdrowieniu. Ponadto nie wydaje się konieczny komentarz do czytań mszalnych. Podczas procesji z darami ofiarnymi można poinformować wiernych (bez teologicznych uzasadnień), kto i jakie dary przynosi do ołtarza. Przepisy liturgiczne nie przewidują komentarza przed znakiem pokoju (w trakcie samej celebracji nie komentuje się bowiem stałych części liturgii, lecz jedynie zmienne). Można jedynie – ewentualnie – poinformować uczestników zgromadzenia, komu celebrans główny symbolicznie przekazuje znak pokoju.

27. Program uroczystości bierzmowania należy przygotować na piśmie i odpowiednio wcześniej przedstawić Biskupowi udzielającemu bierzmowania (lub upoważnionemu przez Biskupa prezbiterowi).

28. Przebieg liturgii, dobór pieśni, udział chóru, scholi itd. proboszcz (lub inna osoba, odpowiedzialna za przygotowanie bierzmowania) omawia z organistą; czas trwania śpiewu wyznaczają następujące po sobie czynności liturgiczne, a nie liczba zwrotek poszczególnych pieśni.

29. Pieśni wykonywane podczas bierzmowania należy dobierać zgodnie z przepisami liturgicznymi, uwzględniając przeżywany okres roku kościelnego i kalendarz liturgiczny.

30. Należy przygotować wystarczającą ilość miejsc siedzących dla prezbiterów i służby liturgicznej ołtarza.

31. Do funkcji liturgicznych (komentarze, czytanie lektur mszalnych, wykonywanie modlitwy wiernych, udział w procesji z darami) należy włączyć nie tylko młodzież, lecz także rodziców bierzmowanych, świadków oraz nauczycieli.

32. Wykonujący funkcje liturgiczne powinni znajdować się blisko ołtarza (ambony/lektorium), aby spełniali polecenie im czynności bez uciążliwego czekania i rozpraszania uczestników liturgii.

33. Podczas wykonywania czytań mszalnych, psalmu responsoryjnego i wersetu przed Ewangelią należy posługiwać się księgą liturgiczną (lekcjonarzem lub pontyfikałem), a nie luźną kartką z fotokopią tekstu. Teksty powitań, podziękowań, komentarzy i modlitwy powszechnej powinny być umieszczone w estetycznej okładce.

34. Lektorzy winni wcześniej zapoznać się z tekstami czytań, modlitw i komentarzy, a także poprawnie je odczytywać: bez pośpiechu i z właściwymi akcentami wyrazowymi oraz zdaniowymi.

35. Po namaszczeniu bierzmowanych krzyżem świętym, do obmycia rąk Biskupa należy przygotować odpowiednio duże naczynie z wodą (nie małą ampułkę) i misę (nie tackę pod ampułki), a także ręcznik, wate, chleb (nie suchy), sól i plasterek cytryny.

36. Podczas udzielania sakramentu bierzmowania, jeśli kalendarz liturgiczny na to zezwala, używa się formularza Mszy Świętej obrzędowej (*Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, s. 70") z odpowiednią prefacją (nn. 53-54; tamże, s. 70*-71*)

37. Czytania mszalne we Mszach Świętych obrzędowych należy zaczerpnąć z *Obrzędów bierzmowania* lub *Lekcjonarza Mszalnego* (t. VII). Kryterium wyboru tekstów powinny być względy duszpasterskie, w tym zrozumiałość i odpowiedniość czytań w konkretnym zgromadzeniu liturgicznym, a nie na przykład ich długość. Jeśli bierzmowanie nie przypada w uroczystość lub niedzielę, nie jest konieczne wykonywanie przed Ewangelią dwóch czytań mszalnych.

38. We Mszy Świętej obrzędowej używa się ornatu koloru czerwonego lub białego. Zawsze można używać ornatu koloru złotego, który zastępuje inne kolory liturgiczne.

39. Mitrę i pastorał trzymają – przez welony – starsi ministranci.

II. Przebieg liturgii sakramentu bierzmowania podczas Mszy Świętej

40. Kandydaci oczekują na szafarza bierzmowania w kościele. Na 10 minut przed rozpoczęciem liturgii duszpasterz lub katecheta przekazuje ostatnie uwagi i wprowadza zgromadzonych w modlitewny nastrój.

41. Biskup, w otoczeniu księży i ministrantów, na czele których idzie ministrant niosący krzyż, udaje się z plebanii do kościoła.

42. W drzwiach kościoła proboszcz, ubrany w komżę, stułę i kapę koloru czerwonego, białego lub złotego (jeśli nie przysługuje mu mantolet), podaje Biskupowi pacyfikał do ucałowania. Następnie Biskup kropi zgromadzonych wodą święconą.

43. Podczas wejścia Biskupa do kościoła zgromadzeni śpiewają stosowną pieśń (z wykluczeniem piosenek religijnych, a wśród nich „Bądź pozdrowiony, gościu nasz”). Jeśli w parafii nie ma chóru na odpowiednim poziomie muzycznym, nie należy wykonywać pieśni wielogłosowych (takich, jak na przykład „Oto kapłan wielki”).

44. Po dojściu do ołtarza i krótkiej modlitwie Biskup udaje się do miejsca przewodniczenia.

45. Proboszcz oraz przedstawiciele rodziców bierzmowanej młodzieży w zwięzłych słowach witają Biskupa (unikając zwracania się do niego jako do gościa odwiedzającego parafię) i wprowadzają zgromadzonych wiernych w sprawowane misterium. Nie należy przy tym posługiwać się „obiegowymi” tekstami zaczerpniętymi z internetu czy z innych „gotowych pomocy duszpasterskich”.

46. Po powitaniu i wprowadzeniu w liturgię Biskup udaje się do zakrystii, gdzie przywdziewa w szaty liturgiczne. W tym czasie rozbrzmiewa śpiew na wejście.

47. Podczas liturgii bierzmowania (z wyjątkiem Adwentu i Wielkiego Post) wolno intonować hymn „Chwała na wysokości Bogu”.

48. Ewangelię odczytuje diakon, a gdy jest nieobecny, dziekan lub inny wyznaczony prezbiter. Przed proklamacją Ewangelii prosi on Biskupa o błogosławieństwo.

49. Po Ewangelii proboszcz parafii prosi Biskupa o udzielenie sakramentu bierzmowania słowami formuły zawartej w „Obrzędach bierzmowania”. Na pytanie Biskupa o przygotowanie młodzieży, do formuły zawartej w pontyfikale dołącza on zwięzłą relację z bliższego i bezpośredniego etapu przygotowań kandydatów do bierzmowania.

50. Po homilii przedstawiciel młodzieży w krótkich słowach prosi Biskupa o pobłogosławienie krzyży, które młodzież trzyma w swoich dłoniach.

51. Do bierzmowania kandydaci (wraz ze świadkami) przychodzą procesyjnie, dwoma rzędami (blisko siebie), lub po kilkoro, według zajmowanych miejsc w ławkach. Jeśli procesja odbywa się w dwóch rzędach, świadkowie powinni u boku bierzmowanych (nie za ich plecami). Świadek kładzie prawą rękę na ramieniu osoby bierzmowanej i wymawia głośno wybrane przez nią imię. Bierzmowani stają możliwie najbliżej tzw. stopnia komunijnego. Nad sprawnym, a zarazem pobożnym i godnym przyjmowaniem przez młodzieży sakramentu, winni czuwać proboszcz oraz inni prezbiterzy i katecheci. Nie wolno jednak w tym czasie wydawać głośnych poleceń, aby nie zagłuszać dialogu Biskupa z bierzmowanym.

52. Szafarzowi sakramentu asystują dziekan i wicediekan. Kartki od bierzmowanych powinny być odbierane przez księdza proboszcza lub księdza prefekta nieco wcześniej (nie w momencie, w którym szafarz namaszcza bierzmowanego i przekazuje mu znak pokoju).

53. W czasie udzielania bierzmowania zaleca się zachowanie ciszy.

54. Po bierzmowaniu następuje obmycie rąk przez szafarza sakramentu.

55. Modlitwę wiernych wykonuje się z ambony/lektorium, posługując się przy tym tekstem przygotowanym na piśmie, a nie wypowiedzianym z pamięci. Czytający wezwania odchodzą na swoje miejsca dopiero po odmówieniu przez szafarza formuły kończącej modlitwę powszechną.

56. Przed rozpoczęciem rozdzielania Komunii Świętej należy przygotować odpowiednią liczbę naczyń liturgicznych. Wcześniej należy również poprosić odpowiednią liczbę prezbiterów (diakonów), aby włączyli się w udzielanie Komunii wiernym.

57. Przed Komunią Świętą należy poinformować wiernych, w jakim porządku będą mogli ją przyjąć. Po zakończeniu obrzędu Komunii ewentualnej puryfikacji naczyń liturgicznych należy dokonać na kredencji, a nie na ołtarzu.

58. Po Komunii Świętej młodzież może podziękować Duchowi Świętemu za umocnienie w wierze. Wcześniej należy ustalić wspólną dla wszystkich postawę (klęcząca, stojąca), w jakiej to dziękczynienie zostanie złożone.

59. Po modlitwie po Komunii Świętej młodzież dziękuje szafarzowi za udzielony sakrament. Wyraża również wdzięczność osobom zaangażowanym w przygotowanie do przyjęcia sakramentu bierzmowania.

60. Przedstawiciele klas II gimnazjum mogą złożyć życzenia nowo bierzmowanym.

61. Po błogosławieństwie Biskup udaje się do zakrystii, aby zdjąć szaty liturgiczne. W tym czasie wykonywana jest stosowna pieśń. Po powrocie z zakrystii Biskup – poprzedzony prezbiterami i ministrantami – wychodzi z kościoła i udaje się na plebanię.